

УДК 338.43

С. М. Калінчик,
генеральний директор, НВП ТОВ "ВінМікс-Софт"

І. М. Алексеєнко,
к. е. н., керівник проєктів, НВП ТОВ "ВінМікс-Софт"

М. В. Калінчик,
д. е. н., професор, Дніпропетровська філія Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна"

ПРОБЛЕМИ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СВИНАРСТВА

S. Kalinchyk,
General Manager, "WinMixSoft" Ltd

I. Alekseenko,
Ph.D. in Economics, project manager "WinMix Soft" Ltd

M. Kalinchyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Chair of Economics and Enterprise of International University of Human Development "Ukraine"

PIG BREEDING EFFICENCY STRATEGY PROBLEMS

У статті розглянуто стратегічні проблеми галузі свинарства, пов'язані з динамічними змінами годівлі тварин і приростами рівнів продуктивності свиней. Показано, що спроби навіть найпотужніших підприємств збільшити м'ясну продуктивність тварин за зростаючих витрат кормів призводили до підвищення собівартості виробництва свинини. Узгодження породних особливостей свиней, їхніх потреб у кормах та удосконалення ціноутворення на продовольчому ринку розглянуто як основний шлях до ефективності галузі свинарства.

The article considers the strategic problems of the pig industry related to the dynamic changes in animal feeding and pig productivity increase. It is shown that attempts of even the largest enterprises to increase meat production of animals under conditions of growing feed costs led to increase in the cost of pork production. Coordination of breed characteristics of pigs, their feeding requirements and improvement of pricing in the food market are considered as the main way to the efficiency of the pig industry.

Ключові слова: стратегія, витрати кормів, продуктивність свиней, динаміка цін на свинину, ВВП.

Key words: Strategy, feed costs, pig productivity, pork prices dynamics, GDP.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Зменшення кількості підприємств до декілька сотень, які одержують прибутки, з одного боку, та підвищення собівартості виробництва приросту живої маси свиней вищими темпами,

ніж зростання витрат кормів, з іншого боку, засвідчують про проблеми розвитку свинарства в Україні. Водночас підвищення цін на свинину в 15 разів порівняно зі зростанням ВВП на душу населення (заробітна плата плюс прибуток) дає

підстави для висновку, що ця галузь й далі буде згортати свою діяльність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В основному проблеми ефективності свиначарства розглядають російські науковці, зокрема В.Г. Рядчиков, В.В. Гарай, українські — В.П. Рибалко, А.І. Подобед, вчені Білорусі — І.П. Шейко, В.М. Голушко та ін. Проте вони приділяють більше уваги окремим складовим ефективності галузі — удосконаленню годівлі, розробці норм і раціонів годівлі, удосконаленню генетичних ресурсів свиначарства тощо. Залишається недостатньо дослідженою проблема опрацювання системного погляду на проблему ефективності галузі свиначарства і в першу чергу — стратегії годівлі та темпів зміни продуктивності тварин.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування можливості вирішення проблеми ефективності галузі свиначарства в основному за рахунок узгодження породних особливостей свиней та їх годівлі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ І ОБґРУНТУВАННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

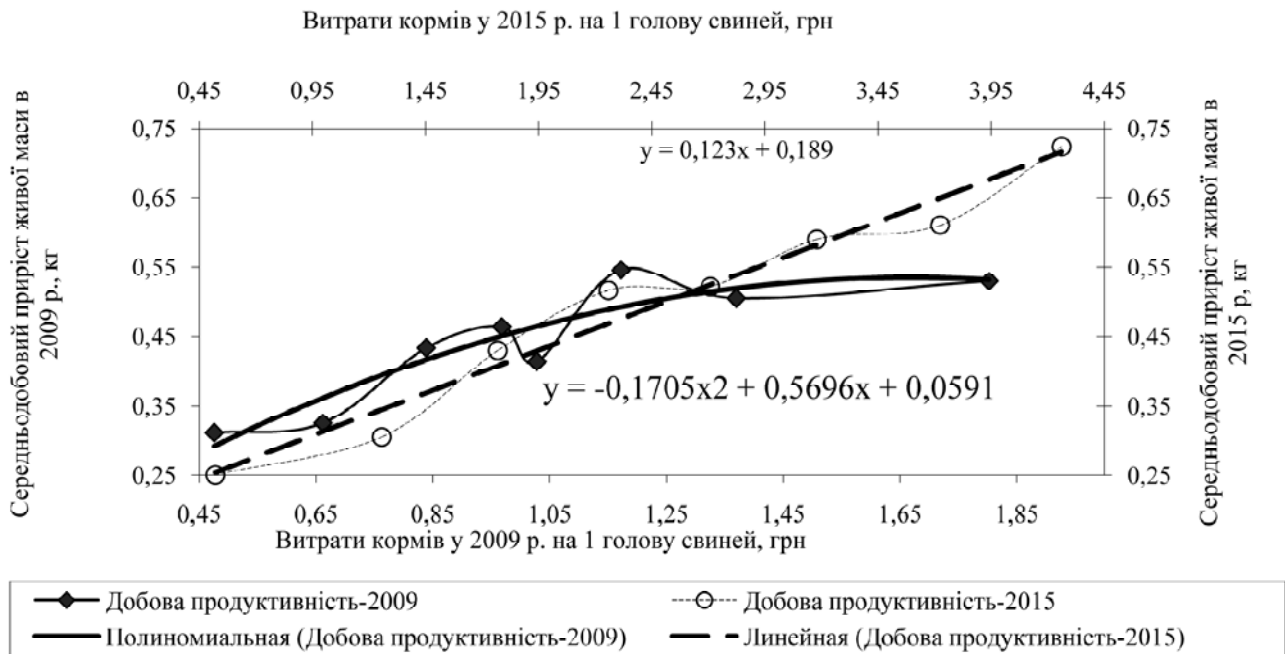
Країни світу, з урахуванням природно-економічних умов, географічного розташування та особливостей розвитку ринкових взаємовідносин, формують власну стратегію свого розвитку за критерієм ефективнішого використання технологічних ресурсів та забезпечення добробуту всього населення. Україна, навпаки, рухається в протилежному напрямі порівняно з ними, в якій, наприклад, споживання свинини на одного жителя перевищує 10 кг за рік (65 країн світу разом із нашою країною). Якщо у світі навіть країни з дефіцитом земельних ресурсів нарощують виробництво і споживання свинини населенням, то Україна експортує зернові й білкові корми та невпинно зменшує поголів'я свиней з негативним соціальним наслідком — зростання безробіття на селі. Для того, щоб успішно конкурувати на світових ринках і відмовитися від імпорту свинини, їй необхідно наблизитися до показників ефективності, досягнутих в Європі. У 2015 р. у галузі свиначарства рівень рентабельності становив 12,7 %, який забезпечений прибутковістю лише 168 великих підприємств, кожне з яких утримувало більше 2,5 тис. голів свиней. Тоді як 1568 дрібних підприємств (до 2,5 тис. голів у кожному) одержали збитки. Але навіть у прибуткових

підприємствах спостережено низький рівень продуктивності свиней — 0,5 кг приросту живої маси за добу. Не кращі справи і з відтворенням стада — 72 % сільськогосподарських підприємств одержали менше 1500 поросят у розрахунок на 100 основних свиноматок. Як показники репродукції тварин, так і продуктивності відгодівлі свиней у 1,5—2 рази нижчі, ніж у країнах Європи. Міжгосподарський поділ праці (репродукція в одних підприємствах, а відгодівля — в інших) також сприяє вирішенню проблеми свиначарства, адже знижуються ризики інфекції в стаді й на відгодівлю надходить здоровий молодняк.

Економія кормів і висока продуктивність тварин на відгодівлі — основні чинники ефективності галузі свиначарства. Сьогодні уподобання споживачів змінюються. Із зміною структури економіки, відповідно в структурі раціонів людини (через зменшення частки важкої фізичної праці й збільшення розумової), людство починає надавати перевагу свинині з високим вмістом білка і низьким — жиру. Як наслідок, у багатьох країнах відчутно змінюється структура стада свиней — зростає поголів'я м'ясних порід і зменшується універсальних (м'ясо-сальних), сальні породи не вирощують. Так, у 2006 р. частка м'ясних порід в Україні становила 11,6 %, а вже в 2012 р. — 29,4 %. Якщо такими темпами й надалі зростатиме частка м'ясних порід у загальній їх кількості, то до 2025 р. перевищить частку універсальних і сальних порід та досягне 65,5 %. Але це за умови, що доходи населення зростатимуть швидше, ніж рівень інфляції.

З іншого боку, свиначарським підприємствам економічно вигідніше вирощувати м'ясних свиней, бо витрати корму на 1 кг м'язової тканини в 4—6 разів нижчі, ніж на 1 кг сала. Водночас перехід до оцінки м'ясності туш потребують якісних змін у генетиці, годівлі й утриманні свиней з розробкою відповідних технологічних стандартів. У провінції Квебек (Канада), наприклад, було витрачено 7 років для створення системи колективного виходу на ринок виробників свинини, включаючи розробку проекту електронного аукціону з реалізації, оцінки й оплати за свинину залежно від якості туш [1]. Принагідно відмітимо, що ефективність використання м'ясних порід пов'язана з концентратним типом годівлі.

З урахуванням того, що ринкові ціни м'ясної свинини значно вищі, ніж м'ясо сальних порід, то енергетичне і білкове переогодовування тварин призведе до зміни структури тіла тварини — більше відкладеться сала і менше пісного м'яса з одночасним збільшенням витрат

Рис. 1. Залежність добової продуктивності свиней на відгодівлі від рівня їх годівля

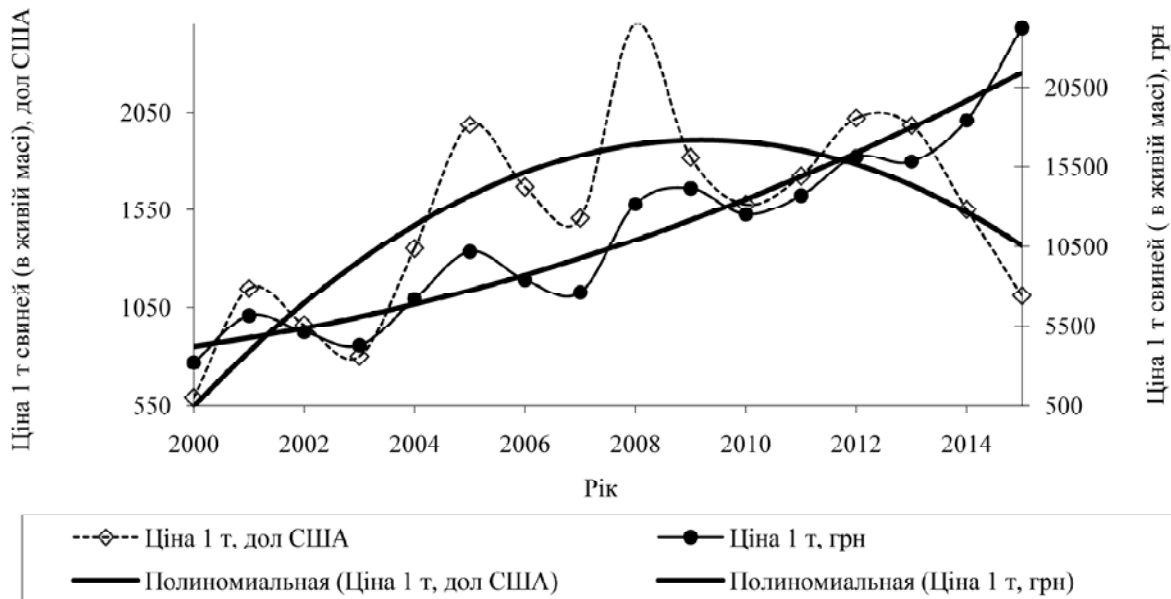
Джерело: розрахована заданими статистичної форми 15 — ст.

кормів, собівартості продукції та зменшенням виручки від реалізації такої свинини. Експерти з годівлі свиней стверджують, що за останні 20 років до норм годівлі свиней у світі внесено понад 37 доповнень і уточнень [2]. Наукова дослідницька рада США (NRC), один з наукових флагманів розробки норм годівлі свиней, у 2012 р. в одинадцяте переглянула норми годівлі й внесла ряд змін і доповнень до норм, прийнятих у 1998 р, передусім щодо нормування годівлі свиноматок та потреби тварин у лізіні [3]. Вітчизняні ж фахівці користуються здебільшого застарілими нормами, які не враховують особливості м'ясних (і не тільки м'ясних) порід і генотипів у вимогах до раціонів годівлі та технологій утримання тварин. Кількість комбінацій "порода-гібрид-стать-технологічна група (свиноматки, поросяти-сисуні, поросята на дорощуванні тощо)-умови утримання" стають необмеженими, а з урахуванням наявності кормів, зміни їх структури та кількості в динаміці тощо стає зрозумілим, що підтримка норм високоенергетичної дієти годівлі свиней недосяжна без застосування ІТ-технологій.

Залежно від породи й особливостей тварин, утримуваних у конкретному підприємстві, свині можуть відкласти від 250 г пісного м'яса (білка — 100 г) до 500 г (білка — 200 г). Як приклад, більше 20 років тому швидкість відкладання білка за добу в тілі датського ландраса становила 100 г за добу (255 г пісного м'яса), а тепер — 125—140 г білка (319—357 г пісного м'я-

са) [4]. Тобто годівля за високими нормами з надією одержати високі прибутки від порід тварин, які відкладають низький рівень білка, призведе до надлишкового відкладання жиру з відповідними перевитратами кормів на одиницю приросту живої маси свиней. Перед тим, як розпочати нову стратегію господарської діяльності у галузі свинарства, тобто інтенсифікувати виробництво, передусім необхідно знати рівень продуктивності в конкретному підприємстві та характерні особливості одержуваних туш. Слід для породи, що використовується в підприємстві, розрахувати відкладення білка і жиру в середньодобових приростах на основі даних обвалки туш свиней в різні вікові періоди [5, с. 218]. На теперішній час вихід пісного м'яса визначається шпикоміром або електронними приладами (ультразвуком) залежно від товщини шпику і глибини м'язу задньої частини туші. Таким чином встановлюють генотип породи свиней у підприємстві і на цій основі визначають потребу в поживних речовинах, особливо в лізіні. Вихід пісного м'яса в туші є основним оцінювальним показником кінцевого результату — реалізації і забою відгодіваного поголів'я свиней. Після цього розробляють стратегію годівлі та відповідні раціони для свиней.

В Україні на свинарських фермах, де утримують понад 5 тис. голів свиней (92 сільськогосподарських підприємства у 2015 р.), підвищення продуктивності свиней на відгодівлі має

Рис. 2. Динаміка ціни 1 т живої маси свиней в національній та іноземній валюті, 2000–2015 рр.

Джерело: Розрахована за даними бази ФАО.

певну закономірність (рис. 1). Як видно з даних рисунка 1, темпи витрат кормів значно перевищують темпи зростання добової продуктивності свиней. Так, при зростанні витрат кормів на 1 голову тварин на 1 % продуктивність свиней у 2009 р. підвищувалася на 0,67 %, а у 2015 р. — лише на 0,23 %, або втричі менше. Тобто в 2015 р. з кожним підвищенням витрат кормів зростала як продуктивність свиней, так і собівартість виробництва свинини. За розрахунками, в 2015 р. при максимальних витратах кормів на 1 голову — 4,45 тис. грн. за рік, собівартість зросла на 14 % порівняно з низькою продуктивністю свиней (0,345 кг) і витратами кормів у розмірі 1,26 тис. грн. на 1 голову свиней. Цей факт підтверджує, що тенденція щодо співвідношення між зростанням витрат кормів і досягнутою продуктивністю свиней на відгодівлі є негативною.

Із усіх країн світу тільки 68 подали інформацію про ціни, за якими фермери продають свинину в живій масі. В Україні ціни на свині (в живій масі) у 2015 р. становили 1110,6 дол. США за 1 т і були нижчими, ніж у 61 країні із 68-ми. Цікаво те, що у країнах, де свинарство добре розвинуте (Нідерланди, Бельгія, Данія, Шрі-Ланка), ціни реалізації свиней (у живій масі) нижчі, ніж в Україні. За останні 15 років ціна 1 т свиней (у живій масі) в Україні в доларовому еквіваленті спочатку зростала, а з 2009 р. — знижувалася. Водночас у національній валюті (у гривнях) — тільки зростала (рис. 2).

І хоча спостерігаємо зростання ціни свиней (у живій масі), яка у 2015 р. досягла 24,3 тис. грн.

за 1 т (у забійній — 33,5 тис. грн.), проте 90% сільськогосподарських підприємств (із 1736), де концентрація поголів'я свиней менше 2,5 тис. голів, є збитковими. Ситуація масової збитковості пояснюється не тільки низькою продуктивністю свиней та високою собівартістю виробництва свинини, але і специфічним для України в середовищі країн світу розподілом кінцевої ціни свинини. На ринках, зокрема, споживчих продовольчих, у супермаркетах і т.д. кінцева продукція — свинина (у забійній масі) продається за ціною, у 2—4 рази вищою, ніж ціна, за якою первинні товаровиробники її реалізують. Тобто прибутки в цьому інтеграційному ланцюжку концентруються лише на завершальній стадії — торгівлі. Такий стан несправедливого розподілу ціни на користь лише торгівлі пов'язаний із відсутністю механізмів регулювання проблем ціноутворення на ринку продовольства (виробництво згідно з укладеними угодами, функціонування професійних і міжпрофесійних організацій з узгодження цін тощо). З кожним підвищенням розмірів пенсій, заробітної плати та інших доходів роздрібні ціни на продовольство зростають у більшому ступені. Відповідно скорочується споживання продовольства, особливо свинини, яловичини і молочних продуктів. Безпосереднім підтвердженням негативних тенденцій на ринку продовольства є зростання споживчих цін на продукти харчування за значно нижчого зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). Так, за даними ФАО в Україні в 2015 р. порівняно з 2010 р. споживчі ціни на продукти харчування

зросли на 84 %, а ВВП на душу населення — лише на 5,4 %. Відмітимо, що додана вартість, з допомогою якої розраховують ВВП, складається з ринкової ціни обсягу виробленої продукції, за винятком вартості використаних у процесі виробництва матеріалів і сировини. Тобто ВВП — це заробітна плата плюс прибуток. Якщо ВВП зріс лише на 5,4 %, то як можуть зрости аж на 84 % споживчі ціни на продукти харчування? Це — український парадокс. Як бачимо, формування споживчих цін на свинину виокремлюються в нову проблему і тому потребує детальнішого розгляду в окремій статті. За показником співвідношення індексу росту ВВП на душу населення до індексу росту споживчих цін на продукти харчування наша країна на 93 місці серед 101 країни, за якими є інформація про ВВП і споживчі ціни. І тільки 8 країн мають ще гірші показники співвідношення цих індексів.

ВИСНОВКИ

Ефективність виробництва свинини і доступ усіх верств населення до продовольства є багатогранною і багаторівневою проблемою. Проблеми удосконалення механізмів ціноутворення на продовольчих ринках повинні вирішуватися на макрорівні. З іншого боку, напрями зростання ефективності виробництва свинини лежать у площині вирішення проблем досягнення високої продуктивності свиней на відгодівлі за найбільш економного використання кормів. Про це конкретніше в наступній статті.

Література:

1. Насонова Д. "Свинья-копилка: как зарабатывают на нестабильном рынке?" ("Крестьянские ведомости") [Электронный ресурс]. — Режим доступа: — <http://www.meatbranch.com/publ/view/2.html>
2. Свиноводство: доходность зависит от кормления [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://agroinformer.com/article_view/115/%D1%81%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C.html
3. Nutrient Requirements of Swine: Eleventh Revised Edition (2012).
4. Эксперименты по определению потребности свиней в питательных веществах [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://big-fermer.ru/prodolzhenie-eksperimentov-po-opredeleniyu-potrebnosti-svinei-v-pitatelnyh-veschestvah>

5. Рядчиков В.Г. Основы питания и кормления сельскохозяйственных животных: учеб.-практ. пособ. / В.Г. Рядчиков. — Краснодар: КубГАУ, 2012. — 328 с.

References:

1. Nasonova, D. (2007), "Piggy bank: how to make a volatile market?", available at: <http://www.meatbranch.com/publ/view/2.html> (Accessed 10 June 2017).
  2. Agroinformer (2017), "Pig farming: the return depends on feeding", available at: http://agroinformer.com/article_view/115/%D1%81%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C.html (Accessed 10 June 2017).
  3. National Research Council (2012), Nutrient Requirements of Swine, Eleventh Revised Edition, The National Academies Press Washington, DC.
  4. Big-fermer (2017), "Continuation of experiments to determine the needs of pigs in nutrients", available at: <http://big-fermer.ru/prodolzhenie-eksperimentov-po-opredeleniyu-potrebnosti-svinei-v-pitatelnyh-veschestvah> (Accessed 10 June 2017).
  5. Rjadchikov, V.G. (2012), Osnovy pitaniya i kormleniya sel'skhozajstvennyh zhivotnyh [Basics of nutrition and feeding of farm animals], KubGAU, Krasnodar, Russia.
- Стаття надійшла до редакції 15.06.2017 р.*

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з **ЕКОНОМІКИ**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73